

on of efficiency of innovative activity of enterprise" and added, as recommended by UNIDO, a list of indicators of estimation of efficiency of innovative activity of enterprise with the requirements of today's.

Keywords: innovation, innovative activity, efficiency, effectiveness, estimation of efficiency of innovative activity of enterprise.

УДК 332:001.895

Здобувач О.В. Фурсіна – Інститут РД НАН України

КЛАСИФІКАЦІЯ ІННОВАЦІЙ ТА ЗМІСТ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Представлено основні класифікаційні ознаки інновацій та визначено, спираючись на ці фактори, сутність та зміст інноваційної діяльності.

Ключові слова: інноваційний процес, інноваційна діяльність, класифікація, ознаки інновацій.

Успішність усієї системи заходів державної підтримки та стимулювання інноваційної діяльності залежить від правильно визначених конкретних видів інноваційної діяльності, яких підтримує держава, та необхідних для цього відповідних інструментів підтримки.

Інноваційна діяльність, відповідно до Закону України "Про інноваційну діяльність", – це діяльність, що спрямована на використання та комерціалізацію результатів наукових досліджень та напрацювань і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоспроможних товарів і послуг [1].

На відміну від визначення, сформульованого українським законодавством, яке обмежує інноваційну діяльність тільки випуском на ринок нових конкурентоспроможних товарів і послуг, у світовій практиці використовують ширше формулювання, яке охоплює також і розширення та відновлення номенклатури, і покращення якості продукції (товарів, послуг), що випускається, удосконалення технології їх виробництва з подальшим запровадженням та ефективною реалізацією на внутрішньому чи зовнішньому ринках [2, 3, 4].

Погоджуючись з автором [5], визначаємо інноваційну діяльність (англ. innovation – уведення новинок, нововведення) як діяльність, що пов'язана із трансформацією результатів наукових досліджень та конструкторських розроблень у новий продукт, удосконалений технологічний процес чи новий підхід до соціальних послуг, і спрямована на використання і комерціалізацію цих результатів, випуск на ринок нових конкурентоспроможних товарів та послуг, і є невід'ємною складовою виробничо-господарської діяльності підприємства, зорієнтованої на оновлення і вдосконалення його виробничих сил та організаційно-економічних відносин.

Об'єктом інноваційної діяльності є інновація. Зауважимо, що терміни "новація" та "інновація" не тотожні. Новація (лат. novatio – оновлення, зміна) – це продукт інтелектуальної діяльності людини, оформлений результат фундаментальних, прикладних чи експериментальних досліджень у будь-якій сфері людської діяльності, спрямований на підвищення ефективності виконання робіт. Від моменту прийняття новації до реалізації та розповсюдження вона набуває нової якості, тобто перетворюється в інновацію. У світовій економічній літературі є багато визначень інновації, причому вітчизняні науковці синонімом "інновації" вважають термін "нововведення" [6].

В економічній науці Західної Європи та США 1950-1970-х років яскраво виявляється багатомірність трактування терміна "нововведення". Американський учений Л. Тілтон із Бруклінського інституту нововведення розглядав як суто теоретичний процес, пов'язаний із розробленням оригінальних, не відомих раніше авторові чи певній організації рішень [7]. Л. Мор розглядав нововведення тільки як зміни, що відбуваються на практиці, не беручи до уваги умов їхнього розроблення [8].

Відомий і інший підхід до трактування нововведення. Г. Залтман під нововведенням розуміє нову ідею, діяльність, сприйняті як новаторські тим органом, який здійснює їхнє впровадження [9]. В економічній науці 1980-1990-х років здійснено спробу до ширшого розгляду інноваційного процесу. Так, М. Лапін дає таке пояснення: "нововведення визначається як комплексний процес створення, поширення нового практичного засобу для нової або кращого задоволення вже відомої потреби людей, водночас, це є процес пов'язаних з введенням даної новини змін у тій соціальній і речовій сфері, в якій здійснюється її життєвий цикл" [10].

Російський економіст О. Пригожий дає визначення інновації як форми керованого розвитку, при цьому під інновацією він розуміє таку цілеспрямовану зміну, яка вносить у середовище впровадження (організацію, суспільство тощо), нові, відносно стабільні елементи. О. Пригожий зазначає, що інновація – це процес, тобто перехід певної системи від одного стану до іншого [11]. Відповідно до Міжнародних стандартів статистики науки, інновація визначається як кінцевий результат інноваційної діяльності, що застосовується у формі нового чи удосконаленого продукту, запровадженого на ринку, нового чи удосконаленого технологічного процесу, що використовується у практичній діяльності, чи нового підходу до соціальних послуг [12].

У словнику "Науково-технічний прогрес" інновація (нововведення) означає результат творчої діяльності, спрямованої на розроблення, створення і розповсюдження нових видів виробів, технологій, запровадження нових організаційних форм тощо. Згідно з вітчизняним законодавством, інновації – це новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоспроможні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що вагомо покращують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери.

Отже, більшість економістів-науковців дотримуються єдиної думки про те, що інновацією є остаточний результат інноваційної діяльності у формі нового чи вдосконаленого продукту (технологічного процесу, послуги), нового організаційно-технічного рішення виробничого чи комерційного характеру.

Відповідно, класифікаційною ознакою, яка всебічно характеризує інновації, є інноваційний процес. Структуризуючи інноваційний процес, автор виділяє шість елементів: фундаментальні дослідження; прикладні дослідження; технічні розроблення; первинне опанування нововведень, промислове виготовлення новинки та використання новинки (табл. 1).

Зі споживацького погляду, інновація – це продане нововведення, яке комерціалізоване і почало приносити прибуток. В якості робочого найбільш розширеного визначення інновації ми будемо застосовувати прийняття ідеї або способу дій (системи, програми, устрою, процесу, продукту чи послуги),

які виявляються новими для приймаючого об'єкта (регіону, муніципального утворення, підприємства, бізнес-структури).

Табл. 1. Структура інноваційного процесу

Елемент інноваційного процесу	Вид діяльності	Сфера застосування
Фундаментальні дослідження	Ідеологічне дослідження Теоретичні дослідження Цілеспрямовані дослідження	Сфера послуг
Прикладні дослідження	Прикладні системні дослідження Прикладні інтегровані дослідження Прикладні експлуатаційні дослідження	Сфера матеріального виробництва
Технічні розробки	Ідеологічні дослідження Проектні дослідження Технологічні дослідження Організаційні дослідження	
Первинне опанування нововведень	Експериментальне виробництво Випробування	
Промислове виготовлення новинки	Технологічна підготовка виробництва Організація та запуск виробництва Дрібносерійне виробництво Серійне виробництво Масове виробництво	
Використання новинки	Розповсюдження Ефективне застосування Старіння	Сфера експлуатації

За даними [13, с. 91]

За такого визначення, з огляду на об'єкт дослідження, у сферу інноваційної діяльності потрапляють найрізноманітніші процеси, що відбуваються в регіоні:

- освоєння нових ринків збуту;
- розвиток нових джерел постачання сировини та інших чинників виробництва;
- освоєння кардинально нових організаційних форм співпраці з працівниками;
- впровадження нових методів і стандартів управління;
- зміна структур управління;
- реалізація нових або зміна стратегічних орієнтирів регіональної економічної політики;
- впровадження нових способів отримання позикових коштів;
- пошук нових методів ведення обліку і фінансової звітності;
- використання нових організаційних форм співпраці із "зовнішніми" суб'єктами господарювання (контрагентами, постачальниками, державним керівництвом).

Управління інноваціями – це будь-яка зміна технології, орієнтована на зміну діючого механізму управління або його елемента з метою прискорення виконання завдань. Роль держави в інноваційній діяльності полягає в контролі за її здійсненням, фінансовому регулюванні та підтримці пріоритетних напрямів і широкомасштабних проектів. Інноваційний потенціал – це сукупність кадрових, матеріально-технічних, інформаційних і фінансових ресурсів відповідної інфраструктури, що призначена для реалізації нововведень.

Найважливіше завдання інноваційного потенціалу – генерувати та впроваджувати в техніці, технологіях та виробництві досягнення науково-

технічного прогресу. Від якості та мобільності інноваційного потенціалу, його розвитку і здатності до гнучкої переорієнтації, сприйняття нових ідей і нетрадиційних рішень залежить підйом національної економіки. Спираючись на аналіз сутності інновацій та різні підходи до їх класифікацій [14], виділимо такі основні групи інновацій, що різняться за такими ознаками (табл. 2).

Табл. 2. Основні групи інновацій

N з/п	Ознака класифікації	Тип інновації
1	Сфера застосування	– науково-технічні; – організаційно-економічні; – соціально-культурні
2	Характер потреб, що задовольняються	– інновації, які створюють нові потреби; – інновації, які розвивають наявні потреби
3	Предмет і сфера застосування	– інновації-продукти; – інновації-процеси; – інновації-сервіс; – інновації-ринки
4	Технологічні парадигми, що використовуються в інновації	– нормальні; – радикальні
5	Ступінь радикальності	– базові; – системні; – зростаючі
6	Інтенсивність (глибина) інноваційних змін, що вносяться	1) інновації, які орієнтовані на: – регенерування первинних властивостей; – кількісні зміни; – адаптивні зміни; – новий варіант; – нове покоління; – новий вид; – новий рід техніки 2) інновації: нульового; першого; другого; третього-сьомого порядків
7	Причини виникнення	– стратегічні; – реактивні (адаптивні)
8	Ступінь новизни	– інновації, що ґрунтуються на нових відкриттях; – інновації, створені на основі нового способу експлуатації винайдених речей
9	Характер впливу на ринково-технологічні можливості фірми	– архітектурні; – революційні; – нішеутворюючі; – регулярні
10	Масштаби розповсюдження	– що застосовуються в одній галузі; – що застосовуються у всіх або багатьох галузях
11	Місце та роль в процесі виробництва	– основні; – доповнювальні
12	Значущість	– базисні; – видозміни; – псевдо інновації
13	Спрямованість впливу на процес виробництва	– розширені; – раціоналізовані; – замінюючі.

За використовуваними в інноваціях технологічними парадигмами можна виділити нормальні та радикальні нововведення.

Нормальні інновації генеруються на основі відомого набору аксіом і правил трансформації, тобто на основі наявної технологічної парадигми.

Радикальні інновації пов'язані із зміною "аксіом" і правил трансформації, тобто відбуваються на основі принципово нових технологічних парадигм.

Інша ознака класифікації інновацій передбачає їхній розподіл на базові (радикальні), системні та зростаючі.

Базові інновації – це інновації, які виникли на базі значних винаходів, які дали початок новим, раніше невідомим продуктам або процесам, що засновані на нових наукових принципах. До прикладу, парова машина, електроенергія, атомна енергетика, ксерографія, вакуумна трубка, транзистори та інше. Базові інновації потребують найбільших інвестицій, процес їхнього розроблення є тривалим, їх комерціалізація приводить до появи нових технологічних укладів.

Системні інновації – це ті, які мають нові функції за допомогою об'єднання складових частин радикальних інновацій новими засобами. До системних інновацій можна віднести використання вакуумної трубки в радіо-і телекомунікаційних системах, транзисторів у цифрових електронних технологіях, адже спочатку вони були передбачені для інших цілей: вакуумна трубка – для телефонних систем; транзистор – для заміни вакуумної трубки.

Зростаючі інновації – це малі, але важливі удосконалення продуктів, процесів, сервісу. Зростаючі інновації технічно вдосконалюються та розповсюджуються як додатки радикальних і системних інновацій.

За причинами виникнення інновації можна поділити на *реактивні* та *стратегічні*.

Реактивні інновації – це інновації, які забезпечують виживання фірми, як реакція на нововведення, які здійснює конкурент. Тобто реактивні інновації фірма змушена здійснити слідом за конкурентом, щоб могли вести боротьбу на ринку. *Стратегічні інновації* – це інновації, запровадження яких має упереджений характер з метою отримання конкурентних переваг у перспективі.

За ступенем новизни інновації можуть ґрунтуватися на нових відкриттях або бути створеними на основі нового способу, що застосовувався до раніше відкритого явища [15].

За обсягами розгалуження виділяють інновації, які створюють умови для виникнення нової галузі, та інновації, які використовують у багатьох сферах економіки. Часто ці два типи інновацій в часі чергуються один з другим (електротехнічна промисловість та електрофікація народного господарства; автомобілебудування та автомобілізація; виробництво ЕОМ і комп'ютеризація).

За місцем і роллю у процесі виробництва можна виділити основні і доповнювальні нововведення. Основні продуктові нововведення створюють нові ринки і становлять основу нових галузей, доповнювальні продуктові – розширюють ринок у відповідних галузях.

Отже, під інноваційною діяльністю, результатам якої притаманні такі властивості, як: науково-технічна новизна, виробниче застосування, реалізованість на комерційній основі, ми розуміємо сукупність науково-технічної,

виробничої, інвестиційної діяльності, кінцевим результатом якої є нові або вдосконалені продукти, що реалізуються на ринку, новітні або вдосконалені технології, що впроваджені у виробництво, нові організаційно-технічні рішення адміністративного, комерційного або іншого характеру, що використовуються у практичній діяльності.

Інноваційні процеси потребують сприяння у вигляді фінансово-кредитної підтримки, цілеспрямованих преференцій з боку держави, а також створення спеціалізованої інфраструктури. Успішна інноваційна діяльність передбачає належний захист власності, потоків інноваційного та інтелектуального капіталу.

З огляду на це, постає важливе завдання інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку регіонів – розроблення і запровадження сукупності заходів щодо створення умов, які сприяють нормальному проходженню інноваційних процесів, реалізації стратегічних програм і проектів інноваційного розвитку, нормативно-законодавчій підтримці стабільного функціонування інноваційних підприємств та бізнес-структур.

Література

1. **Закон України** "Про інноваційну діяльність" від 4 липня 2002 р., № 40 // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 36.
2. **Дракер П.Ф.** Инновации и предпринимательство / П.Ф. Дракер. – М. : Изд-во "Экономика", 1992.
3. **Инновационная экономика** : монография. – 2-е изд., [испр. и доп.] / Дынкин А., Иванова Н., Грачев М. и др. – М. : Изд-во "Наука", 2004. – 352 с.
4. **Инновационный менеджмент** : учебник [для ВУЗов] / С.Д. Ильенкова, Л.М. Гохберг, С.Ю. Ягудкин и др. – М. : Изд-во "Банки и биржи", ЮНИТИ, 1997.
5. **Завлин П.Н.** Инновационная деятельность в условиях рынка / П.Н. Завлин, А.А. Игнатов, А.С. Кулагин. – Санкт-Петербург, 1994. – 252 с.
6. **Бондаренко А.Ф.** Инновационный бизнес / А.Ф. Бондаренко. – Сумы, 1998. – 168 с.
7. **Tilton G.J.** (1991), "Innovation and growth in the global economy", MIT Press, Cambridge, MA.
8. **Morr L.B.** (1980), "Manpower flows and the innovation process", Management Science. – 1994. – Vol. 26. – PP. 1086-1095.
9. **Zaltman G.** Innovations & Organizations / Zaltman G., Duncan R., Holbek J. – New-York : John Wiley & Sons. 1973. – 234 p.
10. **Лапин Н.И.** Актуальные проблемы исследования нововведений // Сборник научных трудов / под ред. Н.И. Лапин. – М. : Изд-во ВНИИСИ, 1980. – 174 с.
11. **Пригожий А.И.** Нововведения: стимулы и препятствия: (Социальные проблемы инноватики) / А.И. Пригожий. – М. : Политиздат, 1989. – 271 с.
12. **Инновации в промышленности** // Справочник экономиста. – 2004. – № 2. – С. 94.
13. **Турило А.М.** Оцінка ефективності інноваційного лізингу / А.М. Турило, Т.А. Черемисова // Фінанси України. – 2005. – № 1. – С 44-48.
14. **Лапко О.** Інновації як предмет економічного дослідження // Вісник Академії державного управління при Президенті України. – 1999. – № 4. – С. 186-190.
15. **Федулов Л.** Развитие национальной инновационной системы Украины / Л. Федулов, Н. Пашута // Экономика Украины. – 2005. – № 3. – С. 35-47.

Фурсина О.В. Классификация инноваций и содержание инновационной деятельности

Представлены основные классификационные признаки инноваций и определены, опираясь на эти факторы, сущность и содержание инновационной деятельности.

Ключевые слова: инновационный процесс, инновационная деятельность, классификация, признаки инноваций.

Fursina O.V. Classification of innovations and maintenance of innovative activity

In the articles presented basic classification signs of innovations and certainly, leaning on these factors, essence and maintenance of innovative activity.

Keywords: innovative process, innovative activity, classification, signs of innovations.

УДК 658.14/17

*Доц. І.Б. Хома, канд. екон. наук; здобувач Н.П. Мацюра –
НУ "Львівська політехніка"*

**ОЦІНЮВАННЯ МЕТОДІВ ДЕРЖАВНОЇ САНАЦІЙНОЇ
ПІДТРИМКИ ВИРОБНИЧИХ ПІДПРИЄМСТВ**

Охарактеризовано методи державної санаційної підтримки підприємств. Розглянуто залежність застосування того чи іншого методу від конкретних характеристик підприємства. Визначено переваги та вади державної підтримки підприємств.

Ключові слова: фінансова санація, санаційна стратегія, державна фінансова підтримка, бюджетне фінансування.

Постановка проблеми. Незадовільний фінансовий стан підприємства є причиною його неплатоспроможності та загального погіршення фінансової стійкості, які призводять до незапланованих втрат і не досягнення необхідного фінансового результату чи навіть банкрутства. Важливою допомогою у проведенні санації підприємств може бути держава як фінансовий донор чи поручитель. З огляду на це, дослідження фінансових засад проведення санації та стабілізації діяльності підприємства є важливим для забезпечення його подальшої роботи в ринкових умовах [1].

Приймаючи рішення про надання державної фінансової підтримки, виконавча влада виходить з принципу фінансової допомоги передусім життєздатним виробничим структурам, підприємствам і організаціям, які вже адаптувалися до нових реалій економічного життя, здатні ефективно використовувати кошти і на цій основі протягом найкоротшого часу збільшити обсяг виробництва продукції, що позитивно вплине на дохідну частину бюджету [1].

Аналіз останніх досліджень і результатів. Проблема виходу підприємств з кризи та здійснення їх фінансового оздоровлення стала предметом дослідження у різні періоди. З питань антикризового управління підприємствами, банкрутства, санації і реструктуризації та їхнього впливу на розвиток як окремих підприємств, так і національної економіки загалом здійснено низку наукових досліджень вітчизняними науковцями, серед яких необхідно виділити праці В.О. Василенка, Н.Ю. Возіянової, В.В. Джунь, О.О. Терещенка, Л.С. Ситника, В.А. Богомолова та ін. [2].

Метою дослідження є поглиблення теоретичних засад стосовно методів державної фінансової підтримки санації підприємств, формування на цій основі ефективного механізму їх реалізації та розроблення практичних рекомендацій щодо вдосконалення інструментів фінансового оздоровлення підприємств.